

Poder, conquesta i catolicisme: dates festives dins una grisa i humiliant quotidianitat: 1937-1959

Dr. Josep Puy i Juanico (UAB), Centre d'Estudis Històrics de Terrassa.

“Els triomfadors han escrit la seva història i l’han imposada dins el país. És el triomf de la mentida i la infàmia davant de la veritat i la dignitat”.¹

ENRIC CANTURRI

El calendari festiu durant la dictadura franquista va assolir un caràcter d’ofec i domini des del primer moment. Abans de concloure la guerra ja s’havien dictat algunes disposicions al respecte (1937-38) que perfilaven quina havia de ser la intervenció del franquisme dins l’espai de la festa i del lleure. Zira Box² ens planteja l’organització del calendari en tres grans àmbits: les festes religioses, el recurs a les tradicions i les dates que el *Glorioso Movimiento* va generar en el marc d’una constant reivindicació de la victòria feixista, la conquesta i el cabdillatge.

Dins l’àmbit religiós tenim un reguitzell de referències vinculades amb el santoral i sota disposició eclesiàstica. Sant Jaume (25 de juliol) i la Immaculada (8 de desembre) sobresurten per la polivalència dels seus rèdits polític-religiosos i connotacions en tots els àmbits del nou ordre establert. En el cas de les tradicions es feia referència al 2 de maig i a la *Fiesta de la Raza* (12 d’octubre). Del

calendari, atapeït i enfarfegós, generat pel nou règim, en podríem destacar el 18 de juliol o el primer d'octubre. En aquest primer i genèric repàs no podem oblidar el veritable rerefons d'aquesta perversa organització de la quotidianitat. Aquest no és altre que una maquiavèl·lica i esbiaixada interpretació del concepte festiu i /o lúdic en perjudici, humiliació i ofensa de la ciutadania.

La tradició restà manllevada per la imposició. El nou règim irrompia de ple i sense escrúpols en la precarietat i la nefasta rutina diària de la població. Ens cal parlar d'intromissió en el sentit més ampli i concís alhora. Fins i tot, l'àmbit religiós tradicional experimentà una greu manipulació per part de les noves autoritats civils i eclesiàstiques. Fou el cas de les festes dels gremis i corresponents patrons que perderen la seva idiosincràsia i autonomia quan passaren sota el control del sindicat de la CNS amb una deliberada i abusiva homogeneïtzació. En Joaquim Verdguer, destacat coneixedor, divulgador i estudiós de la història de la ciutat vallesana, ens ofereix una anàlisi detallada sobre el canvi experimentat i patit per la vintena llarga de gremis existents a la ciutat de Terrassa.³

El balanç interpretatiu que podem treure de l'estudi del nou calendari com historiadors, sociòlegs, antropòlegs...és certament notable. L'anàlisi del calendari festiu del franquisme esdevé la fórmula adient per conèixer les perverses intencions dels vencedors o si més no quina és la resposta i actitud de la població desconcertada per tot aquell allau de proclames, ordres, càntics i simbologia diversa. Desfilades, salutacions feixistes i uniformes reblen el discurs de conquesta i ocupació. Aquests components foren prioritaris en l'escenografia dels primers anys.⁴

La complexitat d'un calendari, d'aparent consens i equilibri, malgrat les seves controvèrsies i interessos acabà sent un obser-

vatori privilegiat⁵ per poder interpretar tot el nus de relacions i respostes socials. El seu estudi no mereix un tractament secundari, àdhuc banal, ja que permet conèixer quines són les veritables intencions del nou ordre inspirat en la conquesta, la imposició i el genocidi cultural. Si us plau no ens oblidem de la llengua i la cultura. Tinguem sempre present la figura d'en Josep Benet i els seus interessants arguments sobre el genocidi cultural. Hi havia una clara voluntat de sotmetiment. L'escenografia de la festa es desenvolupava dins una escenografia de grisor i derrota.

Aquella implantació no podia defugir de tot un substrat de lluites i conflictes per part dels diferents actors del règim. En qualsevol cas, palesava una característica comuna i fonamental com fou l'embranchida en elaborar i definir un calendari, malgrat retocs posteriors, des de molt abans d'acabar la Guerra Civil. El documentat estudi de Clàudia Murallens permet entendre i conèixer les urgències en la seva elaboració.⁶

Les divergències no estaven renyides amb la capacitat de control i coacció que va representar el nou calendari.⁷ Calia fer desaparèixer tota mena de records i vestigis republicans en benefici dels nous actors que protagonitzaren la *Cruzada*. Aquesta havia de salvar la pàtria i sotmetre-la a un nou ordre impregnat de jerarquia, culte cec a la personalitat, nacionalcatolicisme i severa moralitat.

...i si mirem enrere?

En temps de la República el calendari festiu⁸ venia marcat per unes dates que foren fulminades per les autoritats franquistes molt abans d'acabar la Guerra Civil. Les dates s'associaven a les commemoracions i recordances republicanes o a les reivindicacions de caire social i/o nacional. La República (1931-1939) commemorava l'onze de febrer com homenatge a l'arribada de la

I^a República de 1873. L'autèntica república federal va tenir una curta durada (11 mesos) i una extrema, sacsejada, fragilitat (4 presidents).

La data del 14 d'abril era també molt important car celebrava la proclamació de la Segona República (aquell assolellat i tan recordat, pels nostres avis, dimarts del mes d'abril de 1931) i on es desplegava, any rere any, tot un ventall d'actes al voltant de la implantació d'aquell projecte democràtic i progressista. La festa fou i era del poble ja fossin protagonistes els cants corals, els àpats de germanor o els balls i revetlles en diferents i nombrosos espais culturals, recreatius i polítics.

La festa del 1r de maig recordava la importància de la mobilització i defensa dels interessos i reivindicacions de la classe treballadora. Fou una festa instituïda en el marc de la Segona Internacional (1889) amb una polivalent resposta interpretativa per part del món sindical i/o la classe política. Era, doncs, ben diferent l'enfoc de la socialdemocràcia alemanya dels plantejaments revolucionaris del sindicalisme francès o l'anarcosindicalisme peninsular. El dilema no era altre que festa o revolució.

La festa de l'11 de setembre significava i representa, sens cap mena de dubte, una crida a les reivindicacions nacionals del nostre país i una sempiterna recordança dels greus ultratges que provocà el Decret de Nova Planta de 1716 després de la derrota en la guerra de Successió.

Aquestes podien ser les festes més representatives però sense perdre de vista que les jornades festives al voltant del Carnestoltes eren el gran espai de socialització, desvergonyiment popular i gat-zara. Aquest fou seriosament reprimat, més ben dit prohibit, pel nou règim. Gil-Manuel Hernández Martí, professor de Sociologia

i Antropologia Social de la Universitat de València, és un dels grans experts i referent en l'estudi d'aquesta temàtica així com en la interpretació i anàlisi de les falles valencianes. El carnaval era entès com una oberta provocació per part de les noves autoritats i una ordre de 1937 i disposicions posteriors (1940) liquidaven la seva celebració oberta i popular.⁹

La celebració dels Carnavals a Terrassa gaudia de molta anomenada i llarga tradició. Cronistes i estudiosos de la ciutat de diferents èpoques (Rafael Aróztegui, Baltasar Ragón, Joaquim Verdager...) li han dedicat tota mena d'estudis, comentaris i articles com a espai de veritable festa col·lectiva, esperada i compartida.¹⁰ L'enyorada i estimada Lourdes Plans també va fer destacades referències¹¹ al respecte i ens ofereix una recopilació de versos satírics i anònims que eren escrits per aquesta festa i, en aquest cas, al·legòrics a la Llei d'Accidents de Treball de 1900:

L'obrer no te mes remey
 qu'estudiá ben be al detall
 las prescripcions de la lley
 dels accidents del treball
 Puig lo patrono dolent
 ja la te ben estudiada
 y pel cas d'un accident
 també la te...ben dessada. (1901)

...i amb els Reis Mags què passava?

La República va impulsar un discurs laic i anticlerical amb el suport d'una legislació que pretenia limitar i/o eradicar la influència i poder eclesiàstic i situar en l'àmbit privat tot el capítol de pràctiques i creences confessionals. La Festa dels Reis també

entrava en aquest plantejament de limitar, àdhuc prohibir en algunes ocasions, la seva celebració. Amb el franquisme tornaren envoltats d'extrema precarietat. L'alcalde Samuel Morera (1889-1969) prohibia -1934- la cavalcada dels Mags i el diari L'Acció es feia ressò d'aquella decisió sota el títol *Nous encerts del nostre alcalde. La metzina que vol inocular-se en la ment de l'infant*.¹²

Aquest fragment correspon a l'elogi que va rebre en Samuel Morera per la seva disposició. Representava un exemple a seguir, entre tantes altres iniciatives de caire anticlerical, d'aquells temps, *...Però si que considerem absurda i inadmissible la insensata intenció d'aquests minyons que tenen la flaca d'organitzar i passejar pels carrers, sengles mascarades de les quals en fan protagonistes uns sants del calendari. I malèfica en la idiosincràsia de la xicalla que amb els seus records infantils hi serveix tot hora el llastre d'unes al·lucinants estampes. El cor dels menuts no és com la sorra en la qual tot s'hi pot escriure, puix tot s'hi esborra. Per aquesta raó trobem més que encertada, encertadíssima, la disposició prohibitiva del nostre alcalde.*

Si urgent és vetllar per la marxa administrativa dels pobles, més urgent és salvar les ments infantils de les escomeses del fanatisme organitzat.

Us felicitem efusivament, Samuel Morera. La generació de demà us agrairà, encara més que nosaltres, el compte moral que per ells hauréu tingut.

...i arribà el nou calendari.

Ramon Serrano Súñer, ministre de la Governació, signava l'ordre de 9 de març de 1940¹³ on es desplegava el calendari festiu del règim. En aquella disposició hi hagué un notable oblit, esmenat més endavant. Es tractava de la festa del 1r d'abril o festa de la Victoria: *en el dia de hoy vencido y desarmado el ejército enemigo...*

(Burgos 1 d'abril de 1939) i també es deixava certa "flexibilitat" respecte la festa del 19 d'abril coneguda com a *Fiesta de la Unificación* en correspondència al monopoli autoritari de Franco després del Decret d'Unificació de 1937 amb el resultat d'un precari, aparent i ineficax consens entre falangistes i tradicionalistes.

En qualsevol cas, el cunyat del dictador, amnèsic declarat i expert en maquillar els seus orígens catalans, deixava molt clar quines eren les intencions del nou *Calendario de Fiestas Oficiales*,

Han de pesar en dicha ordenación los preceptos de la Iglesia Católica, que no pueden ser desconocidos por un Estado Católico: las tradiciones nacionales y Populares y las ceremonias que el Movimiento ha introducido en conmemoración o celebración de dichos signos de ello.

Fixeu-vos en la gran trilogia festiva de la que insisteix i descriu,¹⁴ acuradament, Zira Box professora de la Universitat Complutense de Madrid. Ens trobem davant un calendari atapeït de festes amb una intervenció deliberada de control i gestió del temps col·lectiu. La intromissió del temps oficial dins la grisa quotidianitat dels "anys blaus" fou total i sense cap mena de fissura.¹⁵

Carles Santacana¹⁶ ens detalla un veritable allau de dates, farcides de simbologia i commemoració oficial, sempre allunyades del calendari tradicional i festiu dels nostres pobles i contrades. Hi havia una desmesurada planificació al voltant de cada celebració i el vocabulari emprat no era pas un tema menor amb constants al·lusions al *Caudillo, al Glorioso Movimiento i a España*. Festa i llenguatge anaven de bracet en un sinistre camí impositor i coactiu.

Sota l'aparença, òbviament hipòcrita, de la celebració trobem un calendari oficial amb la finalitat de preservar la por, l'autoritat i l'obediència de la població. No hi ha res que estigui en mans del lliure albir ja que la connivència entre els artífexs del nou règim

era total i flagrant: Església, Exèrcit i Falange. No hi fa res que recordem l'horror de la trilogia "ísmica" de l'època: Nacionalcatolicisme, Nacionalpatriotisme i Nacionalsindicalisme.

Dia de la Liberación: 21,22,23..26 de gener

Després de Reis i d'un Sant Antoni del porquet manllevat per les noves autoritats arribava la primera jornada "festiva" on la ciutat de torn commemorava el fet de que havia estat alliberada per les tropes franquistes o més ben dit per tot el repertori d'ocupació: italians, tropes mores, falangistes, requetès, exèrcit... En el cas de Terrassa això va succeir el dijous 26 de gener de 1939. A Manresa fou el dia 24, a Sabadell el dia 27 i a la ciutat de Barcelona el dia 26. Cada ciutat del nostre país tenia la seva pròpia jornada de la *Liberación* (desembre/gener) i que no era altra cosa que el recordatori i la demostració feaent del que fou una tràgica ocupació, conquesta i orquestrada repressió.

Algunes descripcions viscudes a Terrassa, en aquella jornada de 1939, poden ajudar a interpretar com va ser l'origen de la data festiva que encetava, amb trompetes i tambors, el calendari de la dictadura,

Des del balcó de l'Ajuntament alguns militars s'han dirigit al públic. Han nomenat alcalde al Pepe Homs (l'olla) qui també s'ha dirigit a la multitud. Demà a les deu se celebrarà una missa de campanya al Passeig. Ja tenim la revolució vençuda. La nostra alegria és immensa. Demà miraré de narrar-te la meva impressió de la victòria. Avui estic esgotat. Fa dos dies que no m'he despullat i em trobo rendit. Per haver-me robat els incendiaris les plomes estilogràfiques i tots els llapis del meu despatx, tinc d'escriure't amb aquesta infecta ploma.

Francesc Pi de la Serra.¹⁷

Les tropes que travessen la ciutat, són aclamades pel poble. És forma

una manifestació al Raval i des del balcó de l'Ajuntament, els representants dels alliberadors parlen al poble que els aplaudeix amb crits de joia. Entre tant, es van veient cares conegudes que durant els anys de guerra havien restat apartades dels seus estimats. Seguidament, són fixats uns bans a les cantonades, els quals asseguren l'ordre i el benestar. L'himne nacional ressona per tots els carrers i per l'interior de les cases. Baltasar Ragón.¹⁸

Tot seguit arribà un cotxe amb més militars. El Raval i l'Ajuntament s'omplí de gent. Més tard passaren tropes, moros, peninsulars, mentre pels defores desfilaven part de la divisió "Littorio" italiana posant rètols indicadors en italià pels carrers. Per Terrassa s'havia acabat el temps de guerra. Començava una nova època. Donàvem la mà a una colla de xicotets i d'homes que havien restat amagats o havien guerregjat amb els franquistes. Un amic en digué: "Porten les banderes amb els mateixos colors de la FAI, tracten de tu com els anarquistes i també diuen Camarada... No sé...no sé... Joan Duch.¹⁹

Al gener de 1939 era ben clar que costaria molt agençar Terrassa. D'aspecte, la ciutat continuava essent llastimosa. Això de portes enfora perquè, si es traspassaven, teníem que els seus estadants, en general, no oferien una condició massa galdosa. Si la gent anava pel carrer continuaria veient-se-la mal vestida, mal nodrida i mal calçada, i traslluïen sense pena la seva magror però ho suportaven tot amb la major dignitat possible. Allò que en realitat preocupava la població era refer la vida familiar i la de cadascú, individualment, amb molts problemes bàsics per resoldre. Tant n'hi havia de morals com de materials. Andreu Calaf.²⁰

La primera jornada festiva del calendari franquista era l'exponent més directe del contrast entre el discurs oficial i la veritat pura i dura que es vivia en aquells moments. Terrassa va ser una de les ciutats que va patir més la repressió dels primers anys del règim

Recordatori del primer aniversari del dia de la "liberación" de la ciutat de Terrassa per les tropes de Franco. (26 de gener de 1940). (Secció Local Biblioteca Central de Terrassa).

amb un nombre esgarriós de judicis, denúncies, sancions i obertura d'expedients. El nombre d'executats fou de 42 entre 1939 i 1943. En Xavier Marcet ens recorda, en un rigorós estudi sobre la postguerra, que la xifra feia que Terrassa ocupés el quart lloc en nombre d'afusellats després de Barcelona, Tarragona i Badalona.²¹ En Valentí Noguera fou el primer d'aquella tràgica llista. L'execució va ser el dia 27 d'abril de 1939.

El dia de *la Liberación* era aprofitat per embolcallar la festa amb

un programa atapeït d'actes i protagonismes. El règim desplejava tots els seus recursos per fer recordança de la seva victòria i conquesta. La programació dels actes era revisada al detall pel mateix governador civil. Què podríem dir més d'en Correa Veglison?²² La jornada esdevenia argument i pretext per mobilitzar homes i recursos. El professor Martí Marín ens ofereix una interessant descripció de la visita i l'ampli cerimonial de Franco a Sabadell – 1942 – en la jornada “festivo-alliberadora” del 27 de gener.²³

La festa tenia la seva prolongació en el marc argumental i en una paranoica justificació que sempre festejava amb un ritual de complicitats i exaltacions. L'any 1944 s'inaugurava a Terrassa el *Monumento a los Caídos* en el marc del cinquè aniversari de la conquesta i “l'alliberament” de la ciutat.²⁴ Els actes foren amplis i multitudinaris i la por i el pànic regnaven a dojo sobre una població que patia l'epidèmia de les delacions i les denúncies anònimes per qualsevol motiu i/o per una suposada i manifesta indiferència respecte la simbologia del moment. Avals, denúncies, expedients, atonyinaments i sentències eren l'amarga, habitual i crua realitat dels anys quaranta.

Festes de diferent intensitat i /o aplicació

La caiguda de Madrid – 28 de març – es va celebrar a Terrassa amb una gran desfilada pels carrers principals amb una munió de cares conegudes entre els participants, públic i abanderats. D'altres com *El dia del estudiante caído* (9 de febrer) s'emmarcaven dins l'àmbit universitari. Es feia recordança de la mort de l'estudiant falangista Matias Montero (1913-1934) a qui el règim l'havia elevat al rang de protomàrtir. No oblidem que el martirologi estava molt present en aquest atapeït calendari car també hi trobem la mort de Calvo Sotelo (13 de juliol) la *fiesta de los caídos*

(29 d'octubre) o el record de la mort de José Antonio Primo de Rivera (20 de novembre). El calendari feixista centrava esforços en l'exaltació de gestes, oferir espiritualitat manifesta i també en fer homenatge i recordança de les absències.

El concepte i sentit tradicional de la festa, sota l'aixopluc del poble i l'espontaneïtat, perdia tot el seu caràcter. El discurs oficial i institucional transformava les diferents convocatòries en inqüestionables i paradoxals "anti-festes".²⁵ Celebrar una conquesta o retre homenatge als colpistes era tota una contradicció.

Triada apocalíptica: 1d'abril-18 de juliol-1d'octubre

Aquestes celebracions agafaven la marca d'un veritable ritual que es prolongava en accions i decisions governamentals per nodrir de més contingut i sentit la commemoració corresponent. El primer d'abril es convertí en el paradigma del ritual de la victòria. Fou la data per recordar el darrer *parte* de guerra i la ciutat de Burgos com la primera capital feixista.

Cada data s'associava a mesures i accions determinades. Es podia anunciar alguna derogació legal, canvi escadusser o algun indult revestits d'una llaminera aparença però d'esquelètic contingut.

La festa del 18 de Juliol commemorava el despertar de l'imperi. Era la resposta d'Espanya davant els mals i perills que han estat presents durant el temps de la República. En aquest cas era el ritual patriòtic que pretenia palesar la suposada resposta col·lectiva i dinàmica per a construir una nova España. La festivitat va derivar en una jornada d'exaltació del treball on s'aprofitava per remarcar el seu caràcter popular i festiu. Acostumava a ser l'inici d'unes curtes vacances laborals i també s'aplicà el lliurament d'una paga extra.²⁶ Les desfildes oficials deixaren pas a mobilitzacions populars per gaudir d'un dia de festa i anar a la platja amb

tota mena de vehicles. Era l'únic dia de l'any on els camions de tota mena podien traslladar gent amunt i avall sense el temor de cometre una infracció.

El primer d'octubre esdevingué la data d'exaltació i culte a la personalitat. El ritualisme tancava el cercle: la victòria, el treball i la figura del Cabdill. El ritual prolongava, encara més, el seu discurs amb la festa del 12 d'octubre i celebració del dia de la *Raza* i la "mítica" conquesta americana. Tot lligat i ben lligat i el règim, *el Movimiento*, no tingué res a envejar a les altres grans "figures" del panorama pervers i autoritari d'aquells anys. Franco es situava en el mateix nivell que Hitler i Mussolini.

Calia deixar molt clar qui era el líder indiscutible d'aquella nova España revestida per pintures amb imatges celestials, creus, querubins i espases gràcies al traç i els pinzells de Sáenz de Tejada. El primer d'octubre no era pas una festa secundària, ans al contrari, tenia una definida i clara intencionalitat. Recordeu que les escoles començaven, per motiu d'aquesta data festiva, l'endemà dia dos. La conjunció de la Providència i el Cabdill era inapel·lable,

Celebrada desde 1937, la fiesta tenia la clara intenció de contribuir al necessari procesomitificador de la figura de aquell que detentaba el poder, iniciado con sunombramiento como Generalísimo y Jefe del Gobierno y del Estado a finales de septiembre de 1936, proseguido con la asunción de la Jefatura del partidounificado en abril de 1937, y consumado a lo largo de la guerra a través de su conversión en el Caudillo providencial por la gracia de Dios.²⁷

...I l'església sempre present

El nacionalcatolicisme va dir la seva des del primer moment en l'organització i repartiment del pastis commemoratiu. Bona part del calendari comptava amb celebracions religioses que el respec-

tat Serrano Súñer deixava molt clar en l'ordre ministerial del 9 de març de 1940.

*Artículo tercero. Son fiestas religiosas las siguientes: Circuncisión del Señor, Epifanía, San José, Corpus Christi, la Ascensión del Señor, San Pedro y San Pablo, Santiago, la Ascensión de la Virgen, Todos los Santos, Inmaculada Concepción, Navidad, y, por devoción del pueblo espanyol, Jueves y Viernes Santos.*²⁸

Molts recordeu/em allò de: *tres dias hay en el año que relucen más que el sol: Jueves Santo, Corpus Christi y el día de la Ascensión.* Cadascuna tenia les seves particularitats però sempre amb el denominador comú d'una església exultant i enlluernada que no estalviava mitjans en quant a mobilitzacions i actes processionals. Amb la presència i influència de l'església ens venen un munt de records sobre les processons, els silencis de Setmana Santa, la rigidesa dels horaris i programació televisiva, el cerimonial de cada acte o la preparació de les catifes de flors del Corpus. Per carrers i barris s'anava tot el dia, amunt i avall, amb el tintatge i la preparació de les catifes florals per on havia de passar la processó de la solemne diada del Corpus. Val a dir que la festa oficial no podia amagar una resposta popular i sincera del veïnatge. Ho tinc ben present en el meu barri de Ca n'Aurell.

La complicitat i connivència de l'estat i l'església no palesava cap mena d'esquerdes. El cardenal arquebisbe de Toledo, Isidre Gomà, escrivia veritables perles de temàtica fanàtico-religiosa. En aquest cas, la festa del Corpus a la ciutat de Toledo era la protagonista,

Hacemos un llamamiento a nuestraciudad para que acuda de nuevo al dia de Corpus, en este verdadero "dia del Señor", a decirlesusalabanzas a JesucristoSacramentado." Lauda, Sion, Salvatorem..." Alabadciudadanos, al Salvador del Mundo, al Jefe y Pastor del pueblo

cristiano, que recorrerá nuestras típicas calles, como antaño, en este relicario, joya incomparable que nos legó nuestra tradición gloriosa. Multitudes devotas que concurran a la procesión; cantos de júbilo que la Iglesia pondrá en nuestros labios; la parada militar que abri-llante la carrera; las charangas que hiendan los aires con sus notas triunfales; claveles encendidos y mantones de Manila que dibujen con los tornos del iris la ruta de la piadosa comitiva; autoridades y representaciones de los estamentos de la ciudad que den la impresión de que es “toda la ciudad” la que se rinde ante su Dios.²⁹

L'església va beneir la guerra civil com si d'una croada es tractés i el franquisme diposità en el nacionalcatolicisme bona part de la gestió ideològica del calendari. Estem davant d'una reciprocitat interessada i beneficiosa per ambdues parts. Es tractava d'una total intervenció en els costums i en la moral de la ciutadania. Complicitat i connivència foren elevades a la màxima potència. No hi havia res a l'atzar. Tot estava *atado y bien atado*. Macabre eslògan de perversa durada.

L'església disposava d'un ampli camp d'actuació i d'influència. A les festes religioses calia sumar-hi alguns esdeveniments de magnitud internacional com va ser el Congrés Eucarístic de 1952. Foren veritables demostracions de força i complicitat. Aquí recomano, entre d'altres, els estudis fets pel professor Antonio Francisco Canales.

A tot això calia sumar-hi la influència, llarga i perversa, en el món educatiu i en el seguiment d'una estricta moral per part de la ciutadania. L'escola, la llar, el treball o el lleure eren espais de control i/o proselitisme en favor d'unes idees ultraconservadores que l'església definia i el règim sancionava sense miraments. La dona esdevingué el centre d'una política repressora i d'una ultraconservadora moral. El calendari festiu i la moral del règim

tenallaven la població.

Calia anar amb molt de compte en la forma de parlar, de vestir, de saludar o ballar ja que els agents secrets i l'exèrcit de delators del règim estaven expectants davant qualsevol infracció. Molta gent, massa gent, passava per les oficines d'Investigació de Falange del carrer Sant Pau de Terrassa. Molta gent, massa gent tornava a casa després d'una pluja de cops, insults i vexacions.

Calia ser obedient, molt obedient i acceptar, la resignació era lícita, les regles del joc que autoritats civils i eclesiàstiques havien imposat. El calendari anual marcat i dissenyat pel règim, l'església i la tradició estava sempre present en les nostres vides i en va deixar una empremta inesborrable i malèfica.

...el ball, prohibit, perseguit, fiscalitzat... en podia ser un exemple

Com en tantes altres coses, el franquisme despullava a les persones de la seva capacitat d'actuació amb mitjans que tenien com a objectiu crear una massa social absent, sotmesa a la voluntat de l'autoritat. A la prohibició d'obertura de sales de ball l'acompanyaven tres mesures que promocionaven altre tipus de lleure. En primer lloc, el tancament per motius polítics de la majoria de cercles recreatius.

Seguidament, la censura contra tot allò que suposés estranger, com el jazz. L'única dansa viable, ideològicament, era la folklòrica. Per últim el règim activà una xarxa de lleure "alternatiu" . com si el país fos un gran parc temàtic, adjudicat sense concurs a Falange i el Sindicat Vertical, s'oferia: pels més menuts, el paramilitar *Frente de Juventudes*, com a substitut dels sindicats obrers i les associacions *Educación y Descanso*; i per a les dones la tan coneguda *Sección Femenina*, que a més de tasques assistencials, organitzava competicions esportives i musicals com els *Coros y*

Danzas. Acción Católica, l'organització seglar de l'Església, tampoc es quedà enrere amb el seu teatre i cinema catòlic.³⁰

Cartell franquista on s'adverteix dels perills del ball com a forma de diversió. Les imatges i frases sobre una disciplinada moral eren nombroses i freqüents. (Biblioteca Digital de Castilla y León.)

1
Ten lista la cena

Planea con tiempo una deliciosa cena para su llegada.

Esta es una forma de dejarle saber que has estado pensando en él y que te preocupan sus necesidades. La mayoría de los hombres están hambrientos cuando llegan a casa.

Prepara su plato favorito

Arregla tu casa **cuatro**

Debe lucir impecable

Haz una última ronda por las principales áreas de la casa, justo antes de que tu marido llegue. Levanta libros de escuela, juguetes, etc. Y limpia con un plumero las mesas.

Imatges corresponents a Guia de la Buena Esposa. 1953. (Servicio Social de la Sección Femenina).

Notes

1. CANTURRI, E. (1987). *Memòries*. Barcelona: L'Avenç.
2. BOX, Z. (2010).
3. VERDAGUER, J.(2005). *Terrassa la festa al carrer: Passat i present*. Terrassa: Fundació Torre del Palau.
4. FABRE, J. (2003).
5. ARIÑO, A.(1988). *Festes, rituals i creences*. València: IVEI.
6. MURALL, C. (2014)
7. BOX,Z. (2007)
8. ARIÑO, A. (1992)
9. HERNANDEZ i MARTÍ, G-M. (2002) *La festa reinventada: calendari, política i ideologia en la València franquista*. Universitat de València. Del mateix autor (1996). *Falles i franquisme a València*. Afers; (1993) *Las fiestas de València bajo el franquismo, 1936-1975*. Valencia: Servei de PublicacionsUniversitat de València.
10. VERDAGUER, J. (2005); RAGON, B. (s.d.) *Coses de Terrassa viscudes*. Terrassa: Imp.Morral.
11. PLANS,L. (2000).
12. L'Acció. 5 de gener de 1934
13. BOE. 13.3.1940
14. BOX,Z. (2010)
15. DUCH,M. (2012)
16. SANTACANA, C. (1997) “ Nou llenguatge, nou ritual” a DE RIQUER, B. *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*. Vol.10
17. PI DE LA SERRA, F. (2017) *Epistolari a la meua filla Paulina, 1936-1939*. Terrassa: Fundació Torre del Palau.
18. RAGON, B. (1976). *Terrassa 1936-1939: Tres anys difícils de guerra civil*. Terrassa: Fundació Soler i Palet.
19. DUCH, J. (2009). *Anysnegres (1936-1939)*. Terrassa: Fundació Torre del Palau.
20. CALAF, A. (2008). *El Raval, escenari principal: Impressionsd'un espectador preferent (1926-1946)*. Terrassa: Fundació Torre del Palau.
21. MARCET, X. (1999). pp. 97-100.
22. TEBAR,J. (2011)

23. MARIN, M. ((1997). “L’apoteòsica visita de Franco a Sabadell” a DE RIQUER, B. *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*. Vol.10
24. Revista Terme. Num.2. 1987. Dossier central: “El Monument als caiguts”.
25. ESCALERA, J. (2003)
26. BOX, Z. (2010)
27. BOX, Z. (2010) p. 233
28. BOE. 13.3.1940
29. GOMÀ, I. (1940) *Por Dios y por España: 1936-1939*. Barcelona: Rafael Casulleras.
30. FERRER, Isabel “Señorita, ¿me permite este pecado?: els dancings i la dictadura franquista”. Terrassa: Impromptu. La revista dels amics de l’OCT 48. Num.18 (desembre 2012/maig 2013)

Bibliografia:

- ARIÑO, A. (1992). *La ciudad ritual: La fiesta de las fallas*. Barcelona: Antropos.
- BOX, Z. (2007). “ El calendario festivo franquista: Tensiones y equilibrios en la configuración inicial de la identidad nacional del régimen” a MORENO LUZÓN, J.(ed), *Construir España. Nacionalismo español y procesos de nacionalización*. Madrid: CEPC.
- BOX, Z. (2010). *España, año cero: La construcción simbólica del franquismo*. Madrid: Alianza Editorial.
- BRUACH, A. (1993). *Terrassa: la cultura del nostre segle*. Barcelona: Publicacions Abadia de Montserrat.
- DE RIQUER, B. Dir. (1997). *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans: La Llargua Postguerra 1939-1960*. Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana.
- DUCH, M.(2001). “Els dies del franquisme” a ANGUERA, P. (ed), *Símbols i mites a l’Espanya contemporània*. Reus: Edicions del Centre de Lectura.
- DUCH, M. (2012). *Quimeres: Socialibilitats i memòries col·lectives a la Catalunya del segle XX*. Tarragona: URV.
- ESCALERA, J. (2003). “El franquismo y la fiesta: Régimen político, transformaciones sociales y sociabilidad festiva en la España de Franco” a URÍA, J.(et.al.) *La Cultura popular en la España contemporánea: doce estudios*. Madrid: Biblioteca Nueva.

-FABRE, J.(2003).*Els que es van quedar:1939: Barcelona ciutat ocupada*. Barcelona: Publicacions Abadia deMontserrat.

-MARCET, X. (1999). *Els anys foscos de la postguerra: Terrassa, 1939-1945*. Terrassa: Fundació Torre del Palau.

-MURALL, C. (2014).*El franquisme i les manifestacions festives*. TFG, Universitat de Barcelona.

- PLANS, L. (2000).*La vida cultural i recreativa a la Terrassa d'ahir,1875-1931*. Terrassa: Fundació Torre del Palau.

- TEBAR, J. (2011).*Barcelona: Anys blaus: El governador Correa Veglison: poder i política franquistes (1940-1945)*. Barcelona: Flor del Vent Edicions.

